

Vyhodnocení dotazníku pro obce v rámci projektu Mikrojesle

Cíl dotazníkového šetření

Dotazník připravila odborná platforma ve složení: Mgr. Ing. Miroslav Andrt, místostarosta Štětí, krajský zastupitel; Petra Benešová, radní Litomyšl (ORP); Mgr. Alexandra Molitorisová, SMS ČR; Ing. Lucie Sedmihradská, Ph.D., VŠE v Praze, Katedra veřejných financí; Mgr. Jindra Tužilová, SMO ČR. Účelem dotazníkového šetření bylo získání podkladů pro další projektové aktivity, dotazník sledoval následující cíle – informovat obce o vznikající nové službě péče o děti, zjistit, zda a jakým způsobem řeší otázky spojené s péčí o nejmenší a upozornit na toto téma, zda by měly zájem o zřízení mikrojeslí a s jakými případnými obavami jsou úvahy o zřízení mikrojeslí spojené.

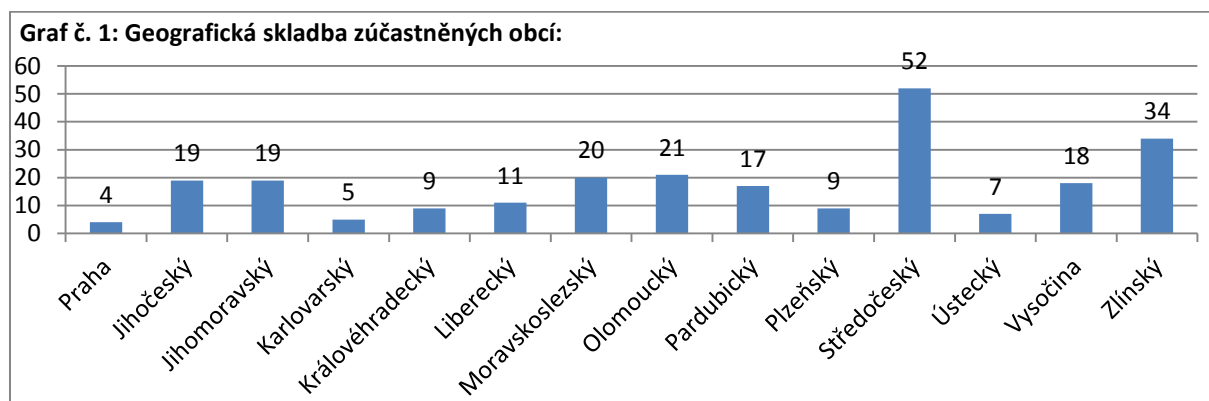
Respondenti dotazníkového šetření

Elektronická verze dotazníku byla na začátku prosince 2017 rozeslána mezi členské obce Sdružení místních samospráv ČR¹ a Svazu měst a obcí ČR², dotazník byl dále přístupný v online verzi na webu a facebookovém profilu výše zmíněných organizací. Dotazníkové šetření probíhalo v období od 5. 12. 2017 do 8. 1. 2018.

V daném období jsme obdrželi celkem 249 odpovědí, z toho bylo **245 odpovědí validních**, 4 byly vyřazeny z důvodu duplicity - obec vyplnila formulář dvakrát.

Nejvíce odpovědí (52) pochází ze Středočeského kraje, kde je v tuto chvíli v prstenci kolem Prahy po školkách a školách největší poptávka. Nejméně odpovědí naopak přišlo z Karlovarského, Ústeckého a Královohradeckého kraje. Průzkumu se kromě dalších obcí ze všech krajů účastnily také 4 pražské městské části.

Nejmenší obec Hostějov měla 40 obyvatel a největší z dotazovaných bylo město Brno s 377 440 obyvateli. Průměrná velikost obce byla přibližně 3 200 obyvatel. Medián byl 625 obyvatel. Celkově se šetření účastnily obce, které představují 801 413 obyvatel ČR.

¹ Sdružení místních samospráv ČR je nevládní apolitickou organizací s celostátní působností, která sdružuje a hájí zájmy obcí a měst v ČR. Sdružení místních samospráv ČR sdružuje 1320 obcí, co představuje 21,2 procenta z celkového počtu obyvatelstva. Sdružení místních samospráv ČR vzniklo v roce 2008.

² Svaz měst a obcí ČR je celostátní, dobrovolnou, nepolitickou a nevládní organizací. Členy Svazu jsou obce a města. Svaz měst a obcí ČR je partnerem pro vládní i parlamentní politickou reprezentaci. Podílí se na přípravě a tvorbě návrhů legislativních i nelegislativních opatření v oblastech týkajících se kompetencí obcí. Činnost Svazu je založena především na aktivitě starostů, primátorů a členů zastupitelstev obcí a měst, kteří se nad rámec svých povinností věnují i obecným problémům samosprávy. Svaz měst a obcí sdružuje 2 698 obcí, tj. 43,1 % z celkového počtu obcí v České republice. Členské obce Svazu zastupují 8 307 365 obyvatel, což z celkového počtu obyvatelstva představuje 78,7 %. Svaz měst a obcí ČR své hájí zájmy měst a obcí od roku 1907.

Dotazníkové šetření

V úvodu byli respondenti krátce seznámeni s cílem dotazníku, byla jim krátce představena služba mikrojeslí včetně odkazu na webové stránky. Následovalo 6 otázek, jednalo se o uzavřené otázky s možností výběru více odpovědí a dalšího slovního doplnění.

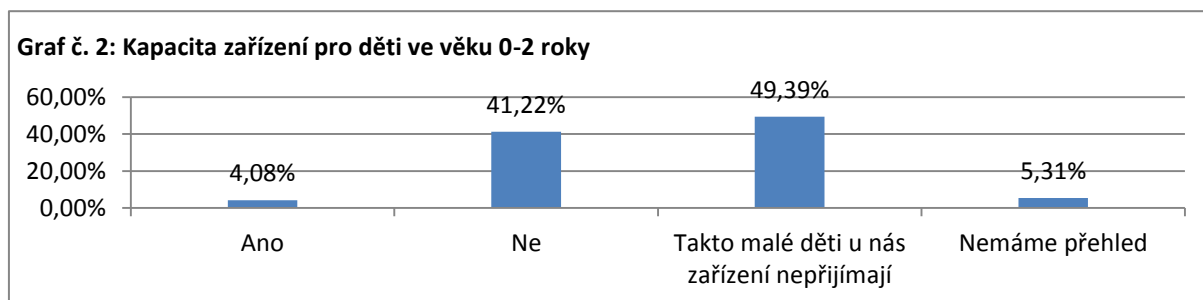
Otázky:

1. Má Vaše obec v současné době zajištěnou kapacitu pro umístění v předškolním zařízení všech dětí, jejichž rodiče by o to měli zájem? (odděleně pro věkové kategorie 0-2/2-3/3-6)
2. Jakým způsobem řešíte/chystáte se řešit zákonnou povinnost garance místa v mateřské škole pro tříleté děti od r. 2018 a od r. 2020 pro dvouleté?
3. Zaujala Vás možnost zřízení mikrojeslí s možností financování z projektu?
4. Pokud by Vaše obec podpořila mikrojesle jako partner, podpořila by službu pravděpodobně více než jen souhlasem s realizací v obci?
5. V případě, že naopak o zřízení mikrojeslí rozhodně neuvažujete, uveďte prosím důvody.
6. Z čeho byste měli největší obavy při úvaze o zřízení mikrojeslí ve Vaší obci?

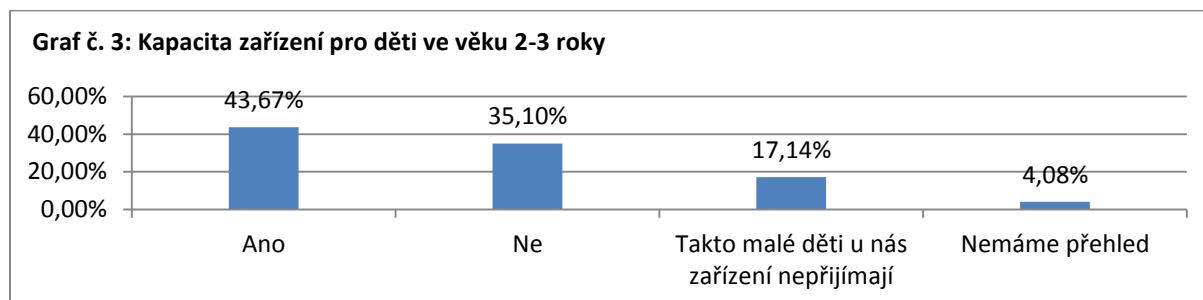
Cílem otázek po zajištění dostupné kapacity zařízení nebylo explicitní zjištění, zda a jakým způsobem obce poptávku sledují a jak kapacitu zajišťují, v takovém případě by dotazník musel být mnohem rozsáhlejší, těžiště dotazníkového šetření spočívalo informování o mikrojeslích jako nové službě péče o děti, zjištění případného dalšího zájmu o jejich zřízení a obav, které s tím mohou být spojeny. Důvodem zařazení těchto otázek bylo především upozornění na téma, uvedení respondenta k zamyšlení, jakým způsobem obec otázky spojené s péčí o předškolní děti řeší.

1. Má Vaše obec v současné době zajištěnou kapacitu pro umístění v předškolním zařízení všech dětí, jejichž rodiče by o to měli zájem?

Otázky v této části dotazníku byly zařazeny s výše definovaným cílem, odpovědi považujeme za informativní, není třeba blíže zkoumat, zda všichni respondenti rozlišují odpovědi „Ne“ jako „Zařízení pro děti této věkové kategorie je k dispozici, ale jeho kapacita je nedostatečná“ od „Takto malé děti u nás zařízení nepřijímají“, stejně jako odpověď „Ano“ může např. znamenat „Nikdo se na takové zařízení písemně nedotazoval, proto je kapacita rovnající se potřebě zajištěna“, i když aktivně není zájem zjišťován a stejný faktický stav může odpovídat situaci obce, která uvedla „Nemáme přehled“. Otázka zjišťovala dostupnost zařízení na území obce s poznámkou: „Do odpovědi zahrňte i služby působící na území obce, které obec přímo nezřizuje. Řada obcí sice na svém území předškolní zařízení nemá, z komentářů vyplynulo, že je běžné uzavírání smluv s okolními obcemi – **obec tedy nemusí mít zajištěnou kapacitu na svém území, ale zajišťuje péči o děti svých občanů ve spolupráci s jinou obcí.** I tento aspekt musíme při interpretaci výsledků uvážit.

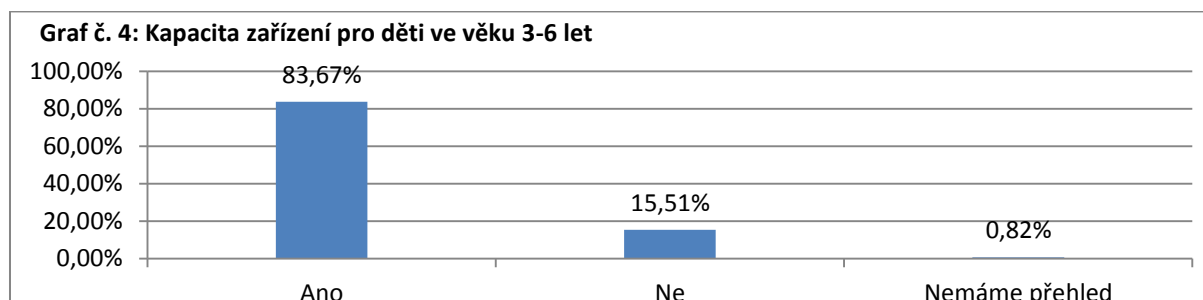

Komentář: Z odpovědí vyplývá, že **péče o děti mladší 2 let zatím není příliš rozšířena**. Je otázkou, zda se situace ve všech obcích, které odpověděly „Ano“ reálně liší od ostatních obcí. Ve 2 případech např. nemají zajištěnu kapacitu pro děti starší 2 let, je možné, že „Ano“ znamená „nevidujeme poptávku“, jiná obec „Takto malé děti u nás zařízení nepřijímají“, v komentáři uvedla, že zřizuje troje městské jesle pro děti ve věku 1-3 roky.

Komentář: V případě starších dětí (2 – 3 roky) mají obce o potřebách rodičů více informací, což dokazuje i větší vyváženost v odpovědích. **Téměř polovina obcí, které vyplnily dotazník, má zajištěnu kapacitu pro děti od 2 do 3 let, a to převážně na svém území, tedy bez pomoci sousední obce.** Graf č. 3 přímo souvisí s další otázkou, kde obce uvedly, jak nedostatečnou kapacitu řeší/hodlají řešit – tedy např. spoluprací se sousední obcí, případně řeší problematiku výstavbou, která je náročnější z pohledu času. Celkem 17,14 % obcí uvedlo, že takto malé děti do svých zařízení nepřijímá, což samozřejmě nevyklučuje možnost spolupráce se sousední obcí, či existenci soukromého zařízení v sousední obci.

Pokud ovšem stejná otázka „Má Vaše obec v současné době zajištěnou kapacitu pro umístění v předškolním zařízení všech dětí, jejichž rodiče by o to měli zájem?“ položena pro věkovou skupinu 3 až 6 let, situace se velmi mění. Možnost „Takto malé děti u nás zařízení nepřijímají“ pro tuto věkovou kategorii nebyla relevantní.

Pro děti starší věku tří let má **83,67 % procent dotázaných zajištěnou kapacitu pro péči** a pouze 15,5 % obcí zajištěnou kapacitu nemá a využívá kapacit mateřských školek v okolních obcích, případně volné kapacity nejsou. Pouze malé procento (2 obce) uvedlo, že nemá přesný přehled. 6 obcí z 38, které uvedly, že nemají zajištěnu kapacitu pro děti ve věku 3-6 let, v další otázce uvedlo zároveň, že zákonnou povinnost „zatím neřeší“.

Zjištění, že mohou existovat obce, které neřeší předškolní vzdělávání a péči o malé děti se může zdát šokující, ale tento stav není nikterak překvapující. Česká republika se vyznačuje diverzitou, a to jak ve složení obyvatelstva, tak ve způsobu života, který ve většině případů určuje velikost obce a kraj,

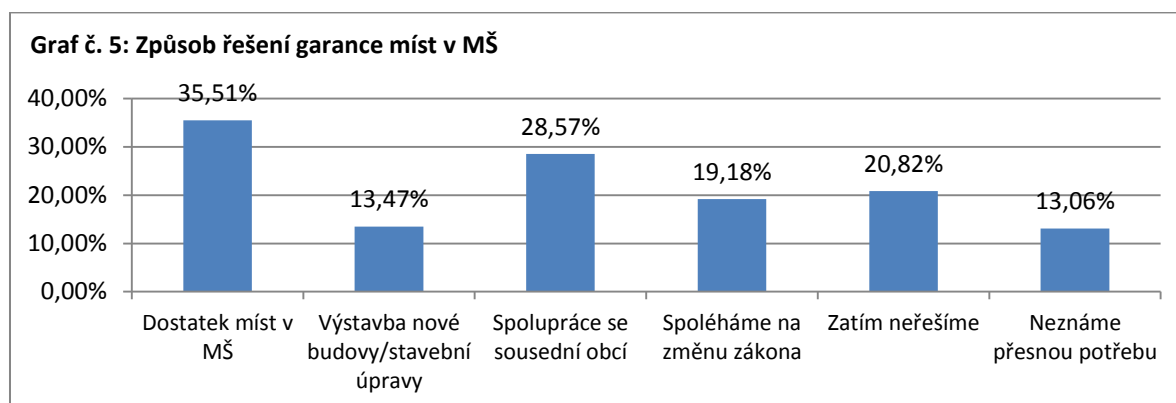
kde se obec nachází. Dále se Česká republika vyznačuje decentralizací a velkým počtem vcelku malých obcí, tedy obcí do 500 obyvatel. Tato jistá roztržitost a administrativní náročnost chodu obcí, především těch malých je pravidelně kritizována především z pohledu Evropské unie a OECD, nicméně je z národního pohledu legální, legitimní a odpovídá způsobu samosprávy a dělby moci, který je v Ústavě zakotven. Proto dotazníkovými šetřeními můžeme dojít k výsledkům, které lze bez znalosti samosprávy a specifika některých regionů považovat za šokující a při interpretaci těchto výsledků je třeba zohlednit další aspekty.

V této sekci bylo možné připojit dobrovolný komentář, toho využila zhruba pětina (22,44 %), tedy 55 obcí. Komentáře by se daly podřadit pod 7 kategorií, které jsou seřazeny dle četnosti, některé komentáře obsahovaly informace k více kategoriím:

1. Argument prospěšnosti domácí rodinné péče namísto institucionální péče
2. Zajištění služby ve spolupráci se sousední obcí nebo soukromými zařízeními
3. Velikost obce/poptávka
4. Informace o plánované výstavbě/navýšení kapacity
5. Problematičnost přísných hygienických předpisů, nevhodnost zařízení, nedostatek finančních prostředků na vybudování vhodných prostor
6. Nedostatečná kapacita mateřské školy
7. Otázka školských obvodů a neochota jejich uzavření
8. Nedávné zřízení dětské skupiny
9. Strach z mísení starších a mladších dětí v jednom zařízení
10. Jiné

Z hlediska možnosti uplatnění mikrojeslí jsou pak zvláště zajímavé komentáře z menších obcí, které sledují potřeby svých obyvatel, ale pro malý počet dětí není ekonomické zřizovat školku. V sousedních obcích, s kterými mají uzavřenou smlouvu (popř. sousední obce smlouvu ani nechtějí uzavřít) **nemají kapacitu garantovanou, přestože by rády přispívaly na provoz** – tato obec v první řadě uspokojí potřeby svých občanů.

2. Jakým způsobem řešíte/chystáte se řešit zákonnou povinnost garance místa v mateřské škole pro tříleté děti od r. 2018 a od r. 2020 pro dvouleté?

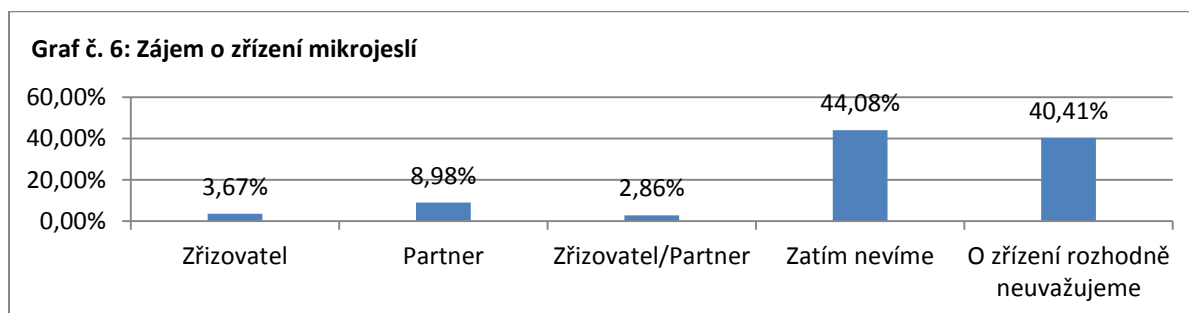
Komentář: Více než třetina obcí má dostatek míst v MŠ, více jak 13 % řeší tuto povinnost výstavbou a 28,5 % obcí situaci řeší spoluprací s jinou obcí. S ohledem na fakt, že bylo možné zaškrtnout více odpovědí, není zde uváděn součet procent a je třeba některé odpovědi, především ty tandemové (zatím neřešíme/spolupracujeme se sousední obcí, řešíme výstavbou/spoléháme na změnu zákona) vyhodnocovat z pohledu kontextu a ne tvrdých čísel.

I přes pozitivní zjištění ohledně připravenosti obcí je nutné také dodat, že až 19 % spoléhá na případnou úpravu zákona, tedy pětina, a více než 20 % obcí se přiznalo, že tuto povinnost zatím neřeší. Tato odpověď stejně jako odpověď 13 % obcí, které neznají přesnou potřebu pro umístění 3 nebo 2letých dětí v mateřských školách byla většinou v tandemu s odpověďmi – spolupracujeme s jinou obcí a také máme dostatečnou kapacitu, což vypovídá spíše o připravenosti než o nedbalosti obcí. Potřeba umístit dítě do školky se v zásadě odvíjí od potřeby rodičů a celé dotazníkové šetření bylo na vztahu „obec identifikovala potřeby rodičů“ postaveno, proto fakt, že obec některé otázky neřeší, nemusí nutně znamenat, že jsou jí lhostejné, ale že v obci není poptávka. „Zatím neřešíme“ je totiž úzce spjato s existencí problému, který je třeba řešit a ten v případě některých obcí, které zvolily tuto odpověď, prostě z objektivních důvodů nenastal.

Česká republika je z pohledu sídel velmi rozdílná, a především v místech, kde je dostatek pracovních příležitostí, případně v sídelních oblastech s dobrou dopravní dostupností, je po předškolních zařízeních velká poptávka. Pro tyto oblasti je povinnost přijmout dvouleté děti problematická, neboť právě zde převyšuje poptávka nabídku, což je těžké nejen pro rodiče, ale i pro obce, které nejsou schopné rychleji a flexibilněji na potřeby svých obyvatel reagovat. Pokud se jedná o větší obce, nejčastěji ORP, spadají do kategorie odpovědí „Řešíme povinnost výstavbou“, která je ovšem časově i finančně náročná. Nejčastěji tato situace vzniká ve Středočeském kraji, okolo Prahy.

Naopak v jiných částech republiky je velkým problémem vysídlování území a migrace obyvatelstva do měst, která souvisí s absencí školky či školy, špatnou dostupností lékařské péče nebo základních služeb. Je proto v zájmu obcí lékaře, školy a základní služby v území udržet, což se více či méně daří.

3. Zaujala Vás možnost zřízení mikrojeslí s možností financování z projektu?

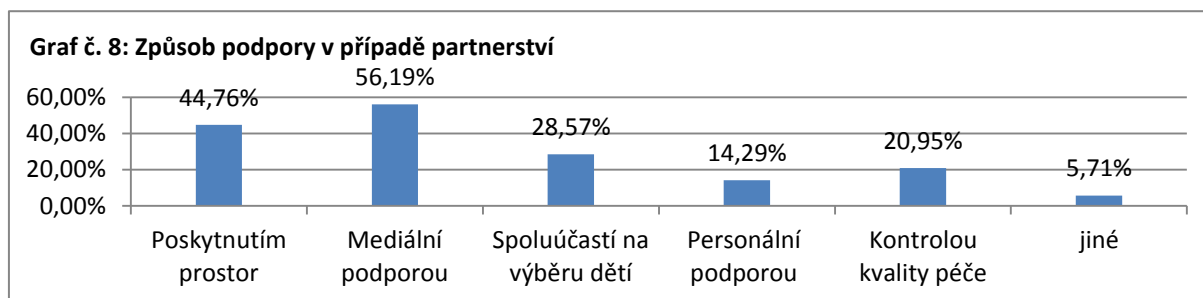
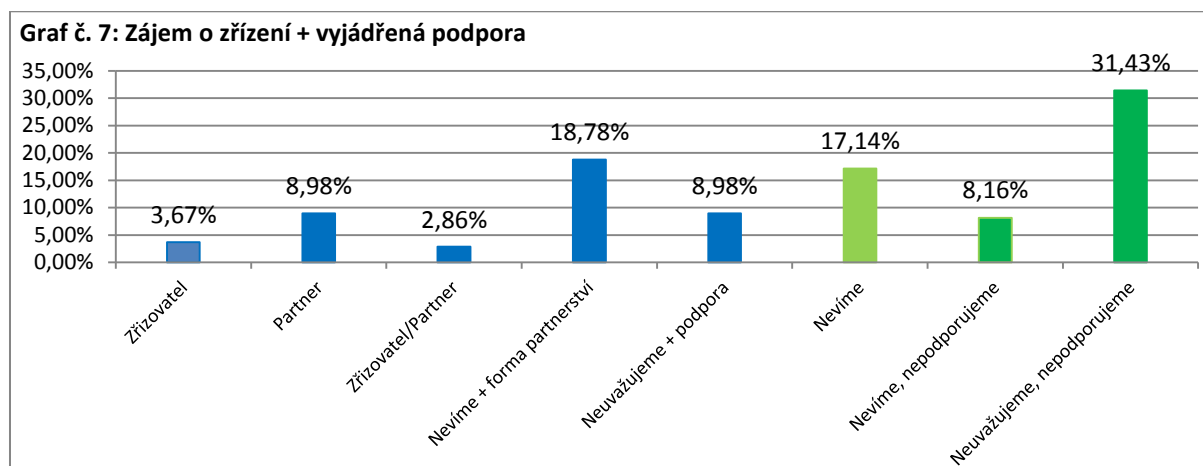

Komentář: Nejpočetnější skupinu představují obce, které zatím nejsou rozhodnuty zřídit nebo podpořit projekt mikrojeslí na svém území. Vzhledem k tomu, že v pilotním ověření je pouze 72 mikrojeslí v celé ČR, je vysoce pravděpodobné, že se většina respondentů s mikrojeslemi zatím v praxi nesečkala. V úvodu dotazníku byl krátký popis hlavních aspektů mikrojeslí včetně odkazu na webové stránky, přesto z komentářů vyplývala neznalost, nejasnění, zda se jedná o zařízení v gesci MŠMT, MPSV či MZ, jaké jsou požadavky apod. Pro další postup v projektu je pozitivním zjištěním, že **38 obcí projevilo přímo zájem být zřizovatelem či partnerem mikrojeslí**, prostory by mohlo dát k dispozici 18 z nich. Dalších 68 obcí uvedlo v další otázce, že by zařízení podpořily (v poznámce u této otázky bylo uvedeno, že vyplňovat mají obce pouze, pokud uvažují o partnerství), tedy 46 obcí uvedlo v tomto bodě „Zatím nevíme“, 22 obcí pak „O zřízení rozhodně neuvažujeme“, ale zároveň by byly připraveny vznik mikrojeslí podpořit, a to dokonce i poskytnutím prostor – v 29 případech. **106 obcí tedy deklaruje nějakou formu možné podpory**, dalších 62 „zatím neví“, tedy možná vznik mikrojeslí v obci nevyklučuje, z nich ale 20 v další možnosti uvedlo důvody pro nezaložení mikrojeslí, **tedy 60 % obcí nevyklučuje možnost zájmu, či si dokáže představit nějakou formu podpory mikrojeslí** na svém území. Vzhledem k omezeným možnostem alokace připravované výzvy na pilotní ověření mikrojeslí je tento projevený zájem naprosto dostatečný.

V této sekci vznikla jedna anomálie z pohledu geografie: Obce, které rozhodně o zřízení mikrojeslí neuvažují, pocházely ze všech krajů, nicméně **nejvíce zamítavých odpovědí přišlo z Jihočeského kraje, kde téměř 70 % dotázaných obcí se vyslovilo proti**. Podobně vysoké procento se projevilo už jen v případě Plzeňského kraje a také pražských městských částí, které ovšem zastupovaly pouze jednotky odpovědí a nelze tedy postoj městských částí (2 ze 3 o zřízení neuvažují), ani obcí v Plzeňském kraji (6 z 9 neuvažují) generalizovat. Navíc v každém z těchto krajů 2 z obcí, které neuvažují, vyjádřily dále podporu, i když drobnějšího rozsahu.

4. Pokud by Vaše obec podpořila mikrojesle jako partner, podpořila by službu pravděpodobně více než jen souhlasem s realizací v obci?

Obce, které uvedly, že uvažují o možnosti stát se partnerem zřizovatele mikrojeslí, byly tázány, jaký způsob podpory kromě souhlasu s realizací přichází v úvahu. Vzhledem k tomu, že část obcí, jak je podrobně popsáno výše, uvedla možnost podpory i v případě, že v předchozí otázce nevybrala možnost stát se partnerem, je pro další projektovou práci zajímavé uvést i toto srovnání.

Formu možné podpory vybralo 105 obcí, ačkoli v předchozí otázce potvrdilo zájem stát se partnerem 29 obcí. Byly uvedeny různé kombinace forem podpory, procenta nelze sčítat, jsou vztažena k počtu obcí, které poskytly v této části odpověď. Mimo definovaných možností obce uváděly např. poskytnutí stravy z MŠ, finanční podporu, podporu nákupu vybavení.

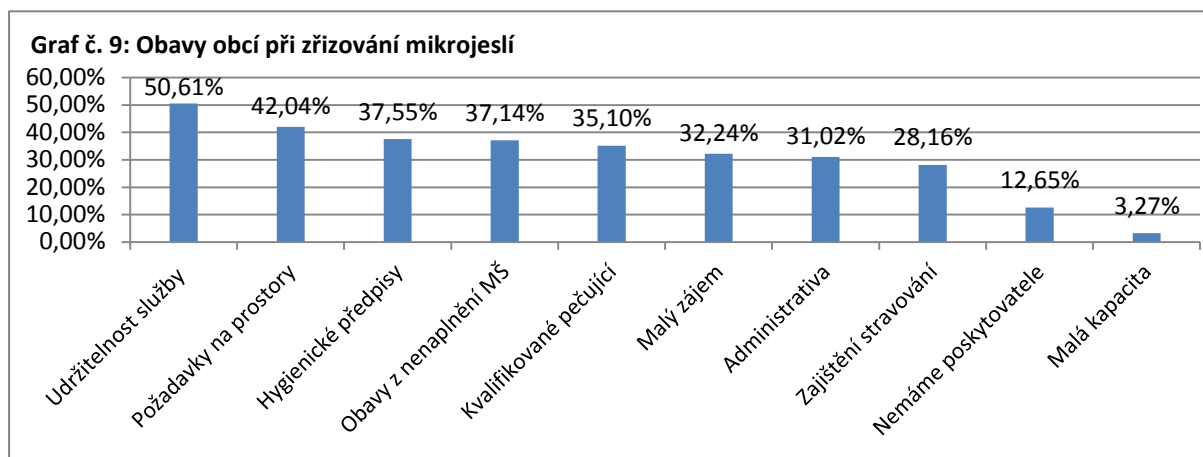
5. V případě, že naopak o zřízení mikrojeslí rozhodně neuvažujete, uveďte prosím důvody.

Odpověď v této části poskytlo 95 obcí. I zde se měly potřebu vyjádřit i další obce, nejen ty, pro které byla otázka koncipována. Obcí, které v předchozí části uvedly, že „O zřízení mikrojeslí rozhodně neuvažujeme“, bylo 73, ze skupiny nerozhodnutých, které uvedly „Zatím nevíme“ jich bylo 20 a 2, které by byly rády partnery – u nich byly důvody – malá obec a neprovedli jsme průzkum zájmu. Důvody, které obce uváděly, je možné sloučit do následujících kruhů seřazených dle četnosti, přičemž odpovědi kombinovaly vždy několik důvodů s výjimkou důvodu, že matky malých dětí mají být s nimi doma.

1. Nedostatek poptávky s ohledem na velikosti obce a složení obyvatel
2. Nevhodnost prostor nacházejících se na území obce
3. Názor, že děti do dvou let by měly být v rodině
4. Problém s personálním zabezpečením
5. Udržitelnost a financování celého projektu
6. Zajištění kapacity v partnerství s jinou obcí
7. Schopnost zajistit příjem dětí od 2 let mateřskou školou
8. Problém se začleněním malých dětí v různorodém kolektivu
9. Absence průzkumu zájmu

V komentářích se projevila **neznalost koncepce mikrojeslí, nerozlišování mikrojeslí a mateřských škol, nejasnost ohledně cílové skupiny či důvodů pro jejich vznik.**

6. Z čeho byste měli největší obavu při úvaze o zřízení mikrojeslí ve Vaší obci?

U této otázky využily možnost komentáře všechny zúčastněné obce – 246. Vyjádřily několik zásadních obav při úvaze o zřízení nebo podpoře mikrojeslí současně, byl zde prostor pro vícečetné odpovědi, procenta proto nelze sčítat.

Závěr:

Ačkoli se dotazníkového šetření zúčastnil menší vzorek obcí, dá se předpokládat, že to jsou právě ty, které mají o dané téma zájem a potřebu o něm diskutovat. Z tohoto pohledu je pro další práci v projektu provedené šetření velmi přínosné – **je možné zaměřit další aktivity cíleně na obce, které již projevily o dané téma zájem.**

Z grafů v otázce č. 1 se projevilo, že **dostupnost předškolních zařízení stoupá s věkovou kategorií**, služby pro děti do 2 let zatím nejsou rozšířené, rodiče dětí mezi druhým a třetím rokem seženou místo v zařízení zhruba v polovině dotázaných obcí. Od 3 let je již situace poměrně uspokojivá, i když ne plošně na celém území ČR.

60 % zúčastněných obcí by bylo ochotno mikrojesle nějakým způsobem podpořit, byť třeba jen mediálně. Pro rozhodnutí, zda vznik takového zařízení na území obce iniciovat, by obce potřebovaly další informace, na jejichž základě by mohly tuto možnost reálně zvážit. Ukazuje se rovněž, že obce by spíše podpořily aktivitu vzešlou od jiného potenciálního zřizovatele takového zařízení.

Četnost vyjádřených obav při úvaze o zřízení mikrojeslí je možné využít při přípravě metodik a prezentací.